

Stichting Geschiedenis Fysiotherapie

Fysiotherapie in perspectief, 50 jaar verleden - heden.

Wie was dr. Johann Mezger?

Tekst: Huub Vossen PT, MMT, Dr. Anton de Wijer.

Inleiding

Een van de meest bekende namen die we kennen in de fysiotherapie uit de 19^e eeuw is die van Johann Mezger. Studenten op de voormalige academies voor fysiotherapie leerden wat Johann Mezger heeft betekend voor ons vak en voor de geneeskunde in brede zin. Mezger is een naam die bij de 'oudere garde' op de een of andere manier is bij gebleven. Daarom willen wij graag eens belichten aan de 'jongere garde' wie deze roemruchte heilgymnast uit Amsterdam was.

Mezger wordt gezien als de grondlegger van het vakgebied van de fysiotherapie mede doordat hij zijn loopbaan startte als heilgymnast/masseur en later als arts promoveerde op het onderwerp "fricties van de geblesseerde enkel".^{1,2,3} De naamsbekendheid van Mezger (zelfs in deze tijd nog) had te maken met het feit dat hij zeer veel faam wist te verwerven als genezer. Er werd zelfs melding gemaakt in de kranten destijds van een wonderdokter vanwege zijn populariteit, vooral ook in adellijke kringen.^{2,4} Daarentegen kreeg hij ook veel kritiek te verduren van medici, vooral van wege zijn behandelingen met het "hamersysteem" waarmee Mezger meende bijna alles (zelfs *organische gebreken* oftewel interne aandoeningen) te kunnen genezen. Vooral voor dit laatste werd hij niet altijd serieus

genomen in de medische wereld waar men ook niet zo gediend was van zijn "heldenstatus".^{4,5,6} Echter zijn populariteit werd er niet minder door. Mede door zijn internationale naamsbekendheid bleven patiënten dan ook uit heel Europa naar hem toe stromen. Wie was deze 'roemruchte voorloper' in de fysiotherapie uit de 19^e eeuw?

Johann Mezger (1838-1909) als heilgymnast/masseur.

Dr. Johann Georg Mezger (Amsterdam 1838 - Parijs 1909)

Johann Mezger had zijn oorspronkelijke roots liggen in de gymnastiek. Hij volgde een gymnastiekopleiding aan de 'Inrichting voor Gymnastiek' aan de Westermarkt te Amsterdam waar hij ervaring op deed met de behandeling van scoliose, door middel van heilgymnastiek gegeven onder leiding van de Amsterdamse stadtsorthopedist, Dr. Duseau.^{1,2,3,4}

Franse frictie-systeem

Dr. Duseau, zag de jonge Johann Mezger aan het werk en vond de heilgymnast-masseur zeer talentvol. De arts Duseau was degene die Mezger stimuleerde om medicijnen te gaan studeren in Leiden waar hij uiteindelijk ook afstudeerde als arts aan de Universiteit van Leiden.⁴ Mezger promoveerde later in Leiden (in 1868) op het proefschrift "*De behandeling van distoriopedis met fricties*". Het proefschrift handelde over een Franse frictiemethode waar men in Nederland toendertijd nog geen nog enkele kennis van had. In de medische wereld was Mezger daarmee een vreemde eend in de bijt en met deze nieuwe methode. In de heilgymnastiek kreeg Mezger daarentegen steeds meer invloed en wordt hij nu nog steeds gezien als een van de belangrijkste grondleggers van de moderne fysiotherapie.

Dr. Johann Mezger als heilgymnast-arts.

Laten we eens enkele wapenfeiten belichten uit deze veel besproken carrière in het binnen en buitenland.⁴

Het hamersysteem

Met het hamersysteem klopte dr. Mezger de hele buikwand en meende hiermee allerlei interne kwalen te genezen. Hiermee werden "*de gassen van zijn plaats verdreven en ingewanden versterkt*", aldus de brochure over de behandelmethode van Johann Mezger.^{5,6} Ook werd het aanbevolen in deze brochure om deze methode preventief toe te passen. Immers Mezger kende bijna niemand boven de 40 jaar die niet een of andere kwaal had, dus "*zou iedereen dagelijks zijn buik moeten bekloppen*".⁵ Wat betreft het preventieve denken was hij enerzijds zijn tijd daarmee ver vooruit, anderzijds was over de bewezen effecten van deze behandelmethode niets bekend en schreef Dr. Joselin de Jong (1901) een pittige reactie op de brochure van het hamersysteem van Johann Mezger wegens gebrek aan bewijs voor zijn denkbeelden en behandelmethodes.⁶

Patiënten van Dr. Johann Mezger met Graaf van Spé met de hamer van Mezger (midden).

Ongeëvenaarde carrière

De eerste opmerkelijke genezing, toegeschreven aan Mezger (1870), is een succesvolle behandeling van een bejaarde vrouw uit Bonn die hij weer op de been

kreeg nadat zij jaren lang bedlegerig was geweest wat hem een vriendschap op leverde van een chirurg (Von Mosengeil) die daardoor voor hem op kwam (er liepen toen al beschuldigingen van charlatanerie).^{2,4} Dan volgen al snel vele succes verhalen. Op 22 mei 1870 kreeg hij zijn eerste onderscheiding (Officier in de orde van de Eikenkroon) omdat hij een zoon van koning Willem II genas. In het buitenland bleef zijn faam niet onopgemerkt in adellijke kringen.⁴ Vele namen passeren de revue als we duiken in de beschrijvingen over Mezger. Allen wilden behandeld worden door de wonderdokter uit Amsterdam: keizerin Elisabeth (Sissi uit de beroemde film), Lionel Walter Rothschild, baron en keizerin Eugénie (echtgenote van Napoleon III) van Frankrijk, koningin Elisabeth zu Wied van Roemenië, etc,te veel om op te noemen.⁴

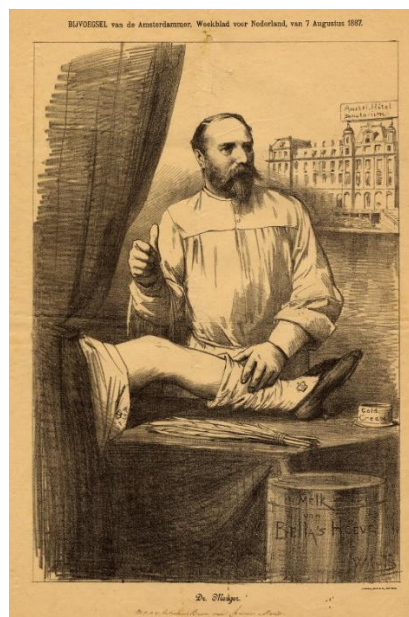
De ontvangsthal In het huidige Amstel Hotel waar de halve adellijke stand uit Europa over de vloer kwam om een behandeling te ondergaan van de 'gouden handen' van Johan Mezger.

Om al deze patiënten uit heel Europa te behandelen koos Mezger niet het minste gebouw uit in zijn geboortestad. De wonderdokter ontving namelijk zijn patiënten in het prachtige Amstelhotel in Amsterdam.

Het Amstelhotel in Amsterdam waar nog steeds een fysiotherapeut werkzaam is om de hotelbezoekers met fysieke klachten te kunnen behandelen met fysiotherapie.

Toch vertrok de heilgymnast-arts in 1884 uit Amsterdam naar Den Haag wegens een geschil met het gemeentebestuur en treurde Amsterdam om zijn vertrek.⁴ Verwoede pogingen om hem in Amsterdam te houden (zo hij mocht hoogleraar worden op de Universiteit van Amsterdam als hij bleef) mislukte. Uiteindelijk kwam Mezger terecht in Domburg waar zijn vrouw vandaan kwam. Domburg veranderde door zijn komst in een veel bezochte badplaats. Velen wilden immers door Mezger behandeld worden en vooral uit Duitsland bleek er veel belangstelling en liep het daardoor storm in de kleine Zeeuwse badplaats.²

Dr. Johan Mezger werkzaam in Amsterdam met op de achtergrond het Amstel Hotel

Borstbeeld Johann Mezger in Domburg

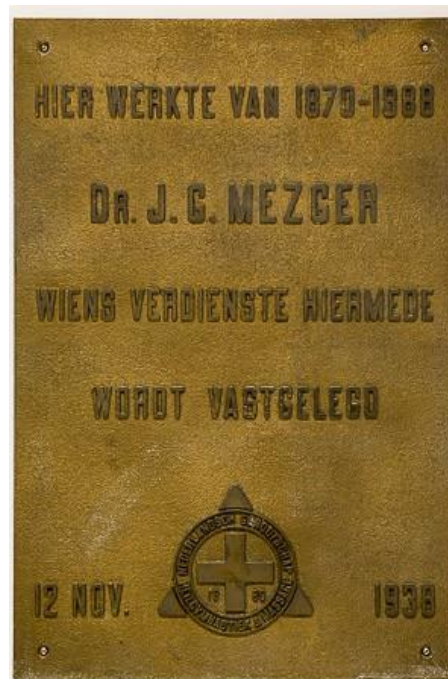
Wat kunnen we er van leren?

Allereerst dat we nog steeds gebruik maken in de fysiotherapie van zijn geïntroduceerde fricties. Waarschijnlijk was deze behandelmethodes bij een enkele osteopaat of kinesitherapeut in Frankrijk gebleven zonder het toedoen van Mezger.

We hebben helaas geen duidelijke beschrijvingen kunnen vinden wat hij nu precies deed om bijvoorbeeld die bedlegerige vrouw in Duitsland weer aan het lopen te krijgen.¹⁻⁴ Het zou toch interessant kunnen zijn om dat te weten. Denk aan de Macedonische mevr. Shinka, die ook patenten met CRPS-I weer aan het lopen kreeg. Daar gingen artsen op af uit Hoogeveen (Dr. J. van Gijn en Dr. J. Ek) samen met enkele fysiotherapeuten en enkele uitbehandelde patiënten. De artsen uit Hoogeveen bestudeerden in 2004 in Macedonië wat er nu precies voor soort behandeling werd gegeven door Mevr. Shinka. De ervaringen in Macedonië waren zo verrassend dat de artsen en

fysiotherapeuten uit Hoogeveen vonden dat ze dit wereldkundig moesten maken. Het leidde tot een nieuwe behandelmethodes die zelfs in de richtlijn werd opgenomen (Pain Exposure Therapie oftewel PEPT). We zouden er van kunnen leren dat we nieuwsgierig moeten blijven als er succesverhalen zijn van, wie dan ook, om te kijken of er meer patiënten gebaat zouden kunnen zijn bij een bepaalde nieuwe aanpak. Uiteindelijk is het van belang om het wetenschappelijk fundament onder de nieuwe toegepaste therapie te plaatsen.

Helaas is veel van de kennis en kunde, van de behandelingen van Johann Mezger die geleid hebben tot de vele succesverhalen, bij Mezger zelf gebleven. Er zijn helaas ook geen beschrijvingen te vinden van dat hij leerlingen zou hebben gehad waar hij zijn methode aan heeft overgedragen. Wij moeten het doen met zijn proefschrift (te vinden op de website van de SGF), de plaquette in het Amstelhotel, een herdenkingsschild in zijn woonhuis aan de Amstel en een borstbeeld in Domburg.

Huis Amstel, herdenkingsschild.

Bron: Stichting historische interieurs Amsterdam.

Het huidige, nog oorspronkelijk interieur, van het "huis Amstel" 179, op de Sarphatistraat te Amsterdam, waar Dr. Mezger woonde.

Bron: Stichting historische interieurs Amsterdam.

De andere kant van de medaille is dat we kunnen leren van Mezger dat we als fysiotherapeuten gewoon bij onze leest moeten blijven. Fysiotherapeuten kunnen

veel maar niet alles.....punt. Schoenmaker blijf bij je leest!

Als Mezger dat ook had gedaan en dus 'de interne kwalen' en andere aandoeningen buiten beschouwing had gelaten met zijn behandelmethoden, had hij waarschijnlijk veel meer respect gekregen van zijn collega's uit de medische wereld indertijd voor zijn toch buitengewone prestaties. *'In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister.'* (Goethe).

Op de Urkdag in 2019 zullen we met een praktijk intermezzo aandacht besteden aan de overeenkomsten en verschillen tussen vroegere behandelmethodes van Johann Mezger en de huidige Macedonische therapie.

Referenties

1. Dr. J. Mezger: held van de elite en van Domburg. Zeeuws archief. Middelburgsche Courant uit september 1892.
2. Biografie van dr. Johann Georg Mezger (1838-1909). Stichting geschiedenis Fysiotherapie (SGF). Urk.
3. Mezger J. Proefschrift. De behandeling van Distorsio pedis met fricties, proefschrift Johann Georg Mezger, Leiden (1868). Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF). Urk.
4. Johann Georg Mezger Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Johann_Georg_Mezger
5. Bouman J. Een methode van zelfgenezing. Brochure van het Hamersysteem van Dr. J. Mezger. A. Sijthof, s'Gravenhage. 1901; 1-24.
6. Tussenbroek C. Het hamersysteem van Dr. Mezger INGEZONDEN 04-02-1901. Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde. 1901.

Bronnen

Stichting Geschiedenis Fysiotherapie (SGF). Wim Schoemans, fysiotherapeut, filosoof. 2019

Beeldmateriaal

1. Zeeuws Archief, Zeelandia Illustrata IV-1092. Dr J.G. Mezger (1838-1909). Foto: S.R. Elzinga, Domburg.
2. Stichting geschiedenis fysiotherapie (SGF). Trefpunt voor de Medische Geschiedenis in Nederland (TMGN) Foksdiep 8 Urk.
3. [Beeldbank Zeeuws archief](#) Foto patiënten Mezger.
4. Stichting Historische Interieurs Amsterdam.

Info: <http://www.sgfinfo.nl/>

Stichting geschiedenis fysiotherapie (SGF). Trefpunt voor de Medische Geschiedenis in Nederland (TMGN) Foksdiep 8 Urk.

